

vésztlől valók. Különállón is mesterien nagyértékű rajzok, amelyek imponáló egyszerűségükkel, áhítatos nemességükkel egyszerre magukra kényszerítenek minden figyelmet. Tiszta, leiszűrődött művészettel, mély átgondoltsággal fogja egybe a konturokba foglalt felületeket és rajzaiból annyi finom báj sugározza a biblia legendáinak mélységes hangulatát, hogy szinte nehezünkre esik tőlük elszakadni és a szövegíró többször méltatott, infantilis érzékenységu lírája fölé hajolni. Ezek a sokszor részletekben elszívargó sirámok néha valamely időbeli távolságot is megéreztetnek velünk, amelyet szerencsésen ellensúlyoz a rajzok tömör kompozíciója. *Keleti* Arthur ezúttal kivételesen nagyértékű illusztrátort kapott litániás énekeihez és *Molnár* C. Pál rajzai valósággal kivételései annak az ihletteljes rajongásnak, amely a költő lelkében élt, amikor könyvét elgondolta.

A díszes és nagyértékű könyvről, amelyre költő és rajzoló egyképen büszke lehet, a legrészletesebb leírással sem lehetne kellő fogalmat adni. Szeretettel ajánljuk a szép könyvek barátainak figyelmébe. m—i—gy.

A magyar kultúra válságos éve 1918—1927. (Irta: *Olay Ferenc. Báró Perényi Zsigmond* előszavával. Kiadja a Magyar Nemzeti Szövetség. Bpest, 1927. 337 l.) A megszállott területek magyarságának művelődési életéről, az egyházak, közoktatás és színeszet helyzetéről, emlékműveink és közgyűjteményeink sorsáról, általában a szellemi élet háború előtti és mai állapotai közötti különbségről igen eltérő és nehezen ellenőrizhető hírek voltak eddig forgalomban. De ha a források szerint más és más változattal szolgáltak is e hírek, abban megegyeztek, hogy mind elszomorított, lesújtó képet nyújtottak elszakított testvéreink kulturális küzdelmeiről.

A jöideig bizonytalan hitelűnek látszó adatok megrendítő igazolást nyernek a címbe írt, sok utánjárással készült, kitünő könyvben, mely a legkülönbözőbb szempontok szerint vizsgálva a kérdést, okiratszerűleg bizonyítja azt a szörnyű méltatlanságot, mely — a trianoni «béke» címén — Csonka-Magyarország határain túl lakó véreinket érte. Nem a leigáztottak elfogultnak tetsző, bár kétségtelenül jogosult panaszai, hanem külföldiek tárgyilagosa megállapításai s eredeti

fényképfelvételek, sőt a hatalmat gyakorló hatóságok iratai szemléltetik itt a véres valóságot, melynek borzalmai minden képzeletet felülmúlnak.

Az immár teljes bizonyosság erejével ható tények mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy valóban itt az ideje a rettenetes helyzet orvoslásának. Erre azonban csak akkor lehet némi kilátás, ha az ú. n. «győztes» hatalmak közvéleménye is tudomást szerez a tartahatatlán állapotokról. *Olay Ferenc* alapos könyve rengeteg adatával és sokatmondó képanyagával igen hatásosan mozdíthatná elő ezt a célt. Széles körben való elterjedése már azért is kívánatos, hogy az így befolyó jövődelemből az idegen nyelvű fordítások minél előbb napvilágot láthassanak. A szép kiállítású, szízes hatvanöt képet is tartalmazó kötet ára tíz pengő s megrendelhető a Magyar Nemzeti Szövetség könyvkiadóosztályánál. Bpest, V. ker., Géza-utca 4. sz. K. Gy.

Schöppflin Aladár: Balatoni tragédia. (Regény. Franklin-Társulat.) Másfél esztendeje egy újságírónak arra a kérdésére, hogy minő irodalmi tervek foglalkoztatják, Schöppflin többek közt ezeket felelte: «Nagyobb munkám? Már van. Egy kész regény, körülbelül tíz ív terjedelmű, most legalább, amíg csak kéziratban van, nagyon szeretem, legjobb dolgaim egyikének tartom. Tragikus szerelmi történet, tisztán lélektani alapon: a társadalmi háttér csak épen annyi, amennyi elkerülhetetlen. Egy asszony lelki arcképe, aki elesik a saját szenvedélye elleni hasztalan küzdelemben».

Ez a kis regény most került az olvasók kezébe. Hősnője, kinek «delki arcképét» kapjuk, Nyéky Elza, Bertalan Gyula ügyvéd felesége, szabályos polgársorsban élő, «csak háztartásbeli» asszony. Lélekre valamivel előkelőbb, idegek dolgában jóval érzékenyebb megszokott környezeténél, férje rendes társaságánál. Szinte egész lényét betölti ez az izgékony idegélet, mely végigkíséri «nagy szenvedély» után sóvárgó, önmaga előtt is tudatlán alapösztönének egész fejlődését — a megsemmisülésig. Ez elsodrő ösztön ébredését a véletlen idézi elő: az asszony életébe benyomul a véztes férfi, kiben minden nő a szerelmi fel-sőség megtestesülését gyanítja, azt sejtí benne Elza is, holott valójában a férfi maga sem egyéb kielégíthetetlen vágyak áldozatánál. Elzánkna vajmi

kevés szerencséje van a maga Lohen-grinjével: csalódik a szerelmi szenvedélynek már küszöbén, el is bukik ezen a küszöbön, anélkül, hogy az igazi szenvedély-szentélyébe csak be is léphetett volna, de életét örökre megmérgezte, a régi világába visszavezető hidat felégette maga után: a céltalanná rontott életből a halálba menekül.

Elza lelkének analitikus rajza a regény legnagyobb erőssége, igazán szólva talán egyetlen értéke. Ebben a rajzban diadalát üli Schöpflin legigazabb költői ereje: a lélek redőibe való finom behatolás, az idegek játékának apróra megfigyelése s diszkrét előadású, előkelő egyszerűségű megmutatása. Hősnőjében a «sodródó lélek» egy érdekes változatát ragadja meg és tárja fel, érett írói tudással és biztonsággal. Regényének kivált első felében, az aszszonyt egyre jobban nyugtalanító s végül egészen lenyűgöző szenvedélyrajzában Schöpflin talán a legkülönbet érte el eddigi szépirói pályáján. Ezt a szakaszt Schöpflin, a költő, bizvást benyújthatja a kritikus Schöpflinnek: állja a kritikát, még a magasigényt is.

De a regény egésze mégsem eléggé meggyőző. Mi ennek az oka? Főleg az, hogy Elzának nincs egyenrangú játéktársa: Bélteky, a női szívek félelmetes orzója, elnagyolt alak, súlya csak addig van, míg ismeretlenül igazgatja Elza képzelmet s amíg mások beszélnek róla: mikor a balatonfüredi részben előtérbe lép, elhalványul, mintegy nem képes helytállni a renomée-jáért. Itt baj, hogy Schöpflin belőle is csak annyit vázolt fel, «amennyi elkerülhetetlen», sőt igazában még annyit sem. Ez az alak inkább csak az író agyából él, semmint a múzsa sugalmából. Az egymás karjába kárhoztatott emberpárnak dialógusaiban nincs valódi vérkeringés, sem a vágy, sem az idegenkedés szava nem kap erősebb drámai reliefet: érdeklődésünk épen ott lanyhul, ahol ragadtatnia kellene a tragikai kifejlés felé. Schöpflin nem a páthosz embere, de ha tragédia felé tört, regénye magaslatán mégis csak szorosabbra kellett volna fognia a szálakat, miket az elbeszélés első felében finoman megvont, de azután erőteljes, merész koncentráció helyett rendre szabadjára hagyott. Két nőalak, mindkettő Elza bizalmasa: a zsidó primadonna, Romhányi Elvira, meg a ferde vonzalmú szenvedélyes gentry-barátnő, Vezekényiné, volna

hivatva a tragikai fordulón erősebb lökést adni Elza «sodródás»-ának, ezek állhatnának afféle balatoni «jégtörők»-ül, mikén a háborgó asszonylélek átcsap, csakhogy ezek a barátnők is inkább csak az író elgondolásában élnek, semmint a regény saját levegőjében: minden újszerűségük mellett is alapjában hideg észprodukumok. Elza tragédiája voltaképpen fiziológiai szerencsétlenség, idegrendszerének balsikerű teherpróbája, de tragédia csak akkor, ha minden «szomorú végű» elbeszélés az. Tragédia a Bovaryné sorsa, de nem az az Elzáé.

Az a szeretet, miről Schöpflin említett újszgyilatkozatában beszélt, mindenesetre megérzik munkáján: úgy szólván minden részletén odaadó gondaldolgozott, de a részletek közül elszabadult azok magasabb foglata: a «tisztán lélektani alapon» nyugodt s könyörtelenül beteljesülő tragédia.

Hogy a könyv olvasmányok élvezetes, hogy írói berendezése nemesen tiszta, hangja pedig okos és úri ízlésű: mondanom is felesleges. Ennek a hangnak csak helyell-közzel van némi — kritikus mellékszövege. «Maga is velem jöjjön a szerelem *dimenzióiba*» — mondja egy helyütt Elzának Bélteky. — «Mindez az apró-cseprő vesződség és gond... most mint valami *koncentrált* lidércnyomás nehezedett rá» (Elzára). (Elza) «ezzel a nyugodt *kordialitással* olyan *atmoszférát* teremtett, amelyben Kiss tanár kezdte nem jól érezni magát.» Mindez egy kissé «műszavas» regényírás, erősen emlékeztet arra, midőn Schöpflin nem a *maga* regényének alakjairól beszél, hanem a máséiról — bírálói minőségben.

Rédey Tivadar.

Hollós István dr.: *Búcsúm a sárga háztól.* A sárga ház az elmegyógyintézet, amelynek falaihoz egy csomó romantikus színezetű, közkeletű képzet tapad, amilyenek az épelmével örültek közé zárt gazdag örökös, a brutális ápoló, a kényszerzubbony, a dühöngők cellája és egyebek. *Hollós István dr.* könyvében elmondja, hogy mint a legtöbb ilyen közkeletű fogalom, amely a tömegek olcsó romantikát követelő vágyainak megfelelően alakult ki, ezek a képzetek is tévesek, hazugok és egyúttal károsak is. Az egészséges ember rácsok és falak mögé zárja a beteget és úgy bámul be rá a fal repedésein át, mint valami veszedelmes vadállatra, amelyet féken kell